

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหา

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และสำรวจปฏิบัติการจาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางการ เมืองของผู้อื่น ตามสภาพที่เป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบัน และเปรียบเทียบปฏิบัติการจาจริยธรรมต่อพฤติกรรมทางการ เมืองว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ตามตัวแปรต้นต่าง ๆ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การมีจริยธรรมและศีลธรรมนับเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับคนในสังคม ถ้าคนในสังคมมีจริยธรรมแล้ว สังคมก็จะมีพลังสูง แต่ถ้าคนในสังคมขาดจริยธรรมแล้วก็จะมีแต่ความวุ่นวาย เต็มด้วยขาดความสุข มีการเอาเปรียบ แกร่งแย่ง แม้จะมีกฎหมายบังคับไว้ คนก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยง จากความสำคัญของจริยธรรมดังกล่าวทำให้แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับ นับจากอดีตถึงปัจจุบันได้ยึดจริยศึกษาเป็นแนวนโยบายในการที่รัฐจะจัดการศึกษาตลอดมา ดังเช่น แผนการศึกษาแห่งชาติปีพุทธศักราช 2520 (2520 : 1-2) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมไว้ 2 ข้อคือ

1. ให้มีความเคารพในสิทธิ และหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย

2. ให้มีความมั่นคง ผดุงความเสมอภาคและยุติธรรม

การส่งเสริมจริยศึกษาจึงเป็นงานสำคัญประการหนึ่งในการให้การศึกษา จากอดีตที่ผ่านมาในการให้การศึกษาในด้านนี้ยังไม่บรรลุถึงจุดมุ่งหมายเท่าที่ควร เพราะแนวความคิด และปรัชญาการจัดการศึกษาทางด้านจริยธรรมยังคงยึดหลักของการรับฟัง การรับรู้ การเชื่อฟัง และ

การทำตามแบบที่กำหนด การพัฒนาจริยธรรมของคนในระบบโรงเรียน เริ่มด้วยการให้ฟัง หรือให้อ่านในสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม เช่น พุทธประวัติ ศีลข้อต่าง ๆ ธรรมหรือคำสอนข้อต่าง ๆ เมื่อฟังหรืออ่านแล้ว ก็ให้จดจำ หรือเพื่อกันลืมก็จดไว้ในสมุด และเมื่อสอบเอาผลการเรียนก็ถามว่า จำได้มากน้อย และตรงตามที่ครูบอกประการใด นอกจากจะสอนให้เด็กจำความรู้ที่ผู้ใหญ่คิดว่าสำคัญ และจำเป็นแล้ว ครูและผู้ใหญ่ยังบอกและบังคับให้เด็กทำตามข้อกำหนดต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงว่า เด็กคิดอย่างไร การเรียนการสอนไม่เน้นการพัฒนาความคิด และการปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ 2526 : 12)

ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาในด้านจริยศึกษาที่ผ่านมาอาจนับได้ว่า เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง วิทย์ วิศท เวทย์ (2522 : 16) ได้วิเคราะห์ปัญหาศีลธรรมในสังคมไทยประกอบไปด้วยปัญหาลำมประการคือ

1. ผู้คนกระทำอาชญากรรมมาก
2. ผู้คนเห็นแก่ตัวมาก
3. ผู้คนหันเหออกจากจารีต เดิมมากขึ้น

นอกจากนี้สถาบันต่าง ๆ ในสังคมต่างก็ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และได้มีการตื่นตัวที่จะแก้ปัญหาในด้านนี้ โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษาได้จัดให้มีการวิจัยต่าง ๆ ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยการสนับสนุนของโครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก็ได้จัดทำโครงการวิจัยและสัมมนา เรื่องจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2524 โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ 4 ประการคือ

1. เพื่อแสวงหาสภาพที่เป็นอยู่เกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรม (Actual Behavior) ของคนในสังคมไทย
2. เพื่อแสวงหาจริยธรรมที่เป็นอุดมคติ (Ideal) สำหรับพฤติกรรมจริยธรรมของคนไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะที่เป็นอุดมคติทางจริยธรรมกับพฤติกรรมจริยธรรมของคนไทย

4. เพื่อกำหนดปทัสถาน (Norm) ทางจริยธรรมสำหรับคนไทย และแสวงหาแนวทางที่จะนำไปสู่การปรับพฤติกรรมทางจริยธรรมของคนไทยให้ได้ตามปทัสถาน

ความพยายามที่จะศึกษาจริยธรรมของสังคมไทย มิได้จำกัดเพียงโครงการของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเท่านั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทยเช่นกัน ซึ่งเป็นโครงการสองปี (2523-2524) โดยแบ่งแผนงานออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ การจัดประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม การสร้างเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการจริยธรรม การสร้างเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และการศึกษาหารูปแบบแผนการล่อเสริมสร้างทางจริยธรรมและทดลองล่อ (กรมวิชาการ 2523 : 4-5)

ในการแสวงหาแนวทางที่จะนำไปสู่การปรับพฤติกรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพ และเป็นที่พึงปรารถนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะเริ่มจากการสำรวจว่าตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันนี้บุคคลมีความรู้สึกนึกคิด หรือมีปฏิกิริยา เกี่ยวกับการกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ อย่างไรเสียก่อน เพราะความรู้สึกนึกคิดของบุคคลนั้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การกระทำ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในกิจกรรมต่าง ๆ

การศึกษาครั้งนี้ได้เน้นเฉพาะความรู้สึก หรือปฏิกิริยาทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการเมือง เป็นเรื่องของบุคคลทุกคน และเป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มาก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายแก่พฤติกรรมทางการเมืองว่า เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการปกครองที่บุคคลหนึ่งกระทำกับบุคคลอื่น ๆ อันได้แก่พฤติกรรมต่อไปนี้เป็น การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การปกครองด้วยความรุนแรง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การรับสินบน การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ และการทุจริตในการเลือกตั้ง เป็นต้น ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะใช้เป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรมจริยธรรมที่เป็นอยู่ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์แล้ว ยังอาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบว่า คนในสังคมไทยมีความรู้สึกนึกคิดต่อการเมือง ในสภาพที่เป็นอยู่อย่างไร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปกครอง และการบริหารประเทศอีกประการหนึ่งด้วย

ความหมายของจริยธรรม

คำว่าจริยธรรม (Morality) ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรมไว้ต่าง ๆ กันพอที่จะนำมากล่าวได้ดังนี้

พระยาอนุมานราชธน (2516 : 409) ได้ให้ความหมายว่าจริยธรรม (Morality) โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในปรัชญา (Philosophy) ซึ่งเป็นเรื่องของ การค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้อง หรือดี และสิ่งที่ถือว่าผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้ววางกำหนดมาตรฐานไว้

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good 1964 : 314) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมคือการประพฤติกรรมให้เข้ากับ เกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติ ที่ถูกต้อง หรือดีงาม

เบอร์โควิทซ์ (Berkowitz quoted in Lickona 1976 : 4) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นการประเมินการกระทำอันเป็นความเชื่อของคนในสังคม ซึ่งสังคมกำหนดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามในบางสังคมก็ยากที่จะตัดสินว่า ความเชื่อของคนในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เช่น คุณธรรมของพรคนาซีในสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งมีแต่ความทารุณ โหดร้าย

โคลเบอร์ก (Kohlberg quoted in Bull 1965 : 5) กล่าวว่าจริยธรรมไม่ได้หมายถึงการกระทำที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้อง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนควรเลือกกระทำ ในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สิ่งนั้นคือหลักของความยุติธรรม (Principle of Justice) และแกนกลางของความยุติธรรมประกอบด้วย การกระจายสิทธิและหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในมนุสแห่งความเท่าเทียมกัน และการตอบแทนที่เสมอกัน

บราวน์ (Brown 1965 : 411) ให้คำอธิบายว่าจริยธรรมคือระบบของกฎเกณฑ์ สำหรับแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิดคล้ายกับไวยากรณ์ เป็นระบบของกฎเกณฑ์ สำหรับแยกแยะประโยคที่สร้างขึ้นมาจากประโยคที่สร้างขึ้นไม่ดี

โฮแกน (Hogan 1973 : 217) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นระบบของกฎเกณฑ์ที่อยู่ภายนอก บุคคลสร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมทางสังคม หรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นความหมายของจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางในการตัดสินใจของบุคคลว่าพฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ตั้งงาม ถูกต้อง สัมควรประพฤติ ปฏิบัติทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของจริยธรรม

นักจิตวิทยาตะวันตกได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมในความเห็นต่าง ๆ กัน ดังเช่น

บราวน์ (Brown 1965 : 411) เห็นว่าจริยธรรมมี 3 มิติ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ความรู้สึก (Feeling) และความประพฤติ (Conduct)

ฮอฟแมน (Hoffman 1979 : 958-966) ให้ความเห็นว่าจริยธรรมประกอบด้วย กระบวนการอิสระสามกระบวนการซึ่งต่างก็มีพื้นฐานเชิงประสบการณ์ที่แตกต่างกันด้วย กระบวนการทั้งสามนี้คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

ส่วนนักการศึกษาไทย ได้กล่าวจำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ ซึ่งคล้ายกับ บราวน์ และฮอฟแมนในหนังสือแนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย ซึ่งเป็นโครงการวิจัยทางการศึกษา จริยธรรมไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ 2523 : 3) ดังนี้คือ

1. ส่วนประกอบทางความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม ความสามารถในการตัดสินใจ แยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้อง ได้ด้วยการคิด

2. ส่วนประกอบทางอารมณ์และความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ ความพึงพอใจ ความเลื่อมใส ศรัทธา ความนิยมยินดีที่จะรับและนำจริยธรรมมา เป็นแนว

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมและการแสดงออก (Moral Conduct)

คือพฤติกรรมการกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ

จากความคิดเห็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าจริยธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ ซึ่งคล้ายคลึงกันซึ่งอาจพอสรุปได้ 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognition) หมายถึงส่วนที่เป็นความนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจ หรือความเชื่อต่าง ๆ อันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งทำให้บุคคลสามารถที่จะประเมิน หรือแยกแยะพฤติกรรมต่าง ๆ ว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร ได้ด้วยการใช้ความคิด มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านนี้ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Belief) การตัดสินทางจริยธรรม (Moral Judgement) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) หมายถึงความรู้สึกหรือการมีปฏิกิริยาต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่ามีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์อันเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านนี้ ได้แก่ทัศนคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling or Moral Affection) และปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral Reaction)

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมซึ่งสามารถตัดสินได้ว่าดี ถูก ควรหรือไม่ มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบส่วนนี้ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) บุคลิกทางจริยธรรม (Moral Character) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง .

นักจิตวิทยาหลายคนมีความเห็นแตกต่างกันในด้านความสำคัญของเนื้อหา และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรม เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีทางจริยธรรมใหญ่ ๆ ซึ่งสามารถสกัดแบ่งออกได้เป็น 3 ทฤษฎีคือ

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)
2. ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Developmental Theory)
3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

นักจิตวิทยาคนสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ฟรอยด์ (Freud 1949 : 538) ทฤษฎีนี้มีข้อสังเกตว่า จริยธรรมของคนได้รับการปลูกฝังอบรมจากพ่อแม่เป็นสำคัญ โดยการอาศัยกระบวนการให้รางวัล จริยธรรมจะได้รับการสร้าง และพัฒนาขึ้นในระบบซูเปอร์อีโก้ (Superego) โดยการทำตามอย่าง (Identification) พ่อแม่หรือบุคคลที่ยึดเอาเป็นแบบอย่าง ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกภาพ ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม ตลอดจนมาตรฐานจริยธรรมของพ่อแม่ เข้าไว้เป็นของตนเอง ระบบซูเปอร์อีโก้นี้จะใช้ เป็นระบบที่ใช้ตัดสินว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก และจะเล่นอเนกทางต่าง ๆ ในเชิงอุดมคติมากกว่าจะเป็นจริง เพื่อความสมบูรณ์มากกว่าความพอใจ ระบบซูเปอร์อีโก้ประกอบด้วย 2 ระบบย่อยคือ อีโก้ไอดีล (Ego Ideal) และมโนธรรม (Conscience) อีโก้ไอดีลคือระบบเก็บคำสั่งที่พ่อแม่บอกว่าดี และได้รับรางวัลสำหรับการกระทำนั้น ส่วนมโนธรรมคือระบบเก็บคำสั่งที่พ่อแม่บอกว่าไม่ดี ถ้ากระทำจะถูกลงโทษ เป็นการระลึกของคนว่า การกระทำอย่างนั้นอย่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่ดี คนไม่ควรกระทำ มโนธรรมจึงทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้บุคคลยับยั้งการกระทำที่เขาพิจารณาว่าไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควร กล่าวคือเมื่อตนฝ่าฝืนข้อห้ามหรือพยายามกระทำผิด ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เพราะความต้องการส่วนตนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการ จะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นการลงโทษตนเอง โอกาสต่อไปเขาจะไม่ทำซ้ำ โดยไม่ต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือเขามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือมีมโนธรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงได้บ้างจากการผันแปรทางสังคม

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางทฤษฎีปัญหา

นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมากตามทฤษฎีนี้คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg Quoted in Lickona 1976 : 5) ซึ่งมีความเชื่อว่าจริยธรรมเกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ แต่ยึดหลักของเหตุผลเป็นสำคัญ และเนื่องจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับอายุของบุคคล ด้วยเหตุนี้ โคลเบอร์กจึงได้อาศัยหลักทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของพียาเจต์ (Piaget) เป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมขึ้น ทฤษฎีของพียาเจต์นั้นแบ่งพัฒนาการทางปัญญาของมนุษย์ทุกคน ในทุกวัฒนธรรมออกเป็นระยะต่าง ๆ กัน 4 ระยะ จากระยะที่ยังไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไปสู่การสามารถคิดตามหลักเหตุผลนามธรรมได้ในวัยที่สูงขึ้น โคลเบอร์กจึงได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ระดับละ 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น

(Kohlberg 1975 : 671) ดังนี้คือ

1. ระดับก่อนเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

ขั้นที่ 1 ยึดหลักการหลบหลีกการลงโทษ ใช้การลงโทษเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ยึดหลักการแสวงหารางวัล ใช้การตอบสนองความต้องการของตนเป็น

เหตุผลในการตัดสินใจ

2. ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

ขั้นที่ 3 ยึดหลักการได้รับคำชมเชย ทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ใฝ่หาการยอมรับจากบุคคล ใช้การเป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 ยึดหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ ใช้ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

3. ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional)

ขั้นที่ 5 ยึดหลักการเคารพตนเอง คำนึงถึงความเห็นพ้องต้องกันของสังคม และประโยชน์ส่วนรวม หลีกเลี่ยงการตำหนิตนเอง ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากลเป็นการตัดสินใจด้วยอุดมการณ์ของตนเอง ด้วยเหตุผล และความรู้สึกรับผิดชอบ เคารพในคุณค่าความสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุกคน ใช้หลักจริยธรรมสากล เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ในการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น โคลเบอร์ก็มีความเชื่อว่า มนุษย์ใช้กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจถูกผิดของการกระทำเป็นขั้น ๆ ไป โดยการพัฒนาจากขั้นที่ต่ำกว่าไปหาขั้นที่สูงกว่า ตามลำดับอย่างแน่นอนตายตัว (Invariant) ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการสลับขั้น และไม่มีการเร่งขั้น จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการคิดไตร่ตรองจำเป็นต่ออาศัยข้อมูล ข้อมูลหรือประสบการณ์ที่นำมาพิจารณาล้วนหนึ่ง เป็นความเข้าใจของตนเอง เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่ง เป็นประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับใหม่ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการรับฟังทรรศนะของผู้อื่นที่มีระดับพัฒนาการสูงกว่าตน 1 ขั้น ความขัดแย้งระหว่างประสบการณ์เดิม กับประสบการณ์ใหม่ก็จะเกิดขึ้น ความรู้สึกไม่สมดุล (Disequilibrium) ก็จะเกิดขึ้นทำให้ผู้ตกอยู่ในสภาพนี้ต้องปรับตัวเอง โดยการสำรวจ และจัดระเบียบความเข้าใจของตนเองใหม่ มีการจำแนกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน และละเอียดมากขึ้นมีการบูรณาการ (Integration) ประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นความเข้าใจใหม่ที่สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การจำแนก และการบูรณาการ (Discrimination and Integration) จึงเป็นกลไกของการพัฒนาจริยธรรม ทำให้เกิดจริยธรรมใหม่ขึ้นแทนที่จริยธรรมเก่า จริยธรรมใหม่นี้จัดอยู่ในขั้นสูงกว่าจริยธรรมเก่า และแตกต่างจากจริยธรรมเก่าในเชิงคุณภาพอย่างสิ้นเชิง พัฒนาการของจริยธรรมจึงเป็นผลของการสังเกต และการคิดไตร่ตรองของบุคคล ผู้ที่ไม่ชอบสังเกตหรือไม่ชอบที่จะคิดไตร่ตรอง พัฒนาการทางจริยธรรมก็ไม่เกิด แม้ว่าพัฒนาการทางปัญญาได้เข้าสู่ขั้นสูงแล้วก็ตาม (ฮัยพร วิชชาวุธ 2525 : 7-8)

ในการวัดและการประเมินระดับจริยธรรมของบุคคล โคลเบอร์ก็ใช้คำอธิบายสาเหตุของการตัดสินใจผิดกรณีหนึ่ง ๆ ว่าสมควรหรือไม่เป็นข้อมูลสำคัญ โดยการเสนอเหตุการณ์ที่มีความสับสนยากใจในการตัดสินใจถูกผิด (Moral Dilemma) จำนวน 9 เหตุการณ์ให้ผู้รับการทดสอบตัดสินใจ และอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจ ต่อจากนั้นก็ให้คำตอบมาจัดประเภทว่าเป็นคำตอบที่แสดงจริยธรรมในขั้นใดตามเกณฑ์ โดยไม่คำนึงถึงการตัดสินใจทางจริยธรรมของผู้รับการทดสอบ

แต่คำนี้ถึงแต่เหตุผลของการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว หากพบว่าจำนวนคำตอบร้อยละ 50 ขึ้นไป ของบุคคลหนึ่งอยู่ขึ้นใจ ก็จัดจริยธรรมของบุคคลอยู่ในขั้นนั้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในตอนปลายของทศวรรษ 1930 โดยอาศัยแนวของทฤษฎีจิตวิเคราะห์หลายประการ เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีที่สำคัญประการหนึ่งคือการทำตามอย่าง นักทฤษฎีกลุ่มนี้อธิบายการเกิดจริยธรรมว่า เป็นผลของการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เป็นผลของการซึมซาบ (Internalization) ค่านิยมในสังคมและเป็นผลจากการทำตามอย่าง โดยเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมเช่นเดียวกับพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ นักทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ แบนดูรา (Bandura 1977 : 16) ซึ่งมีแนวคิดโดยสังเขปดังนี้คือ

1. การเรียนรู้ อธิบายว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่ง เกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง อีกส่วนหนึ่ง เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) และการเรียนรู้อีกแบบหนึ่งก็คือการเรียนรู้ที่เกิดจากการฟังคำบอกเล่า และอ่านจากสิ่งที่คุณอื่นบันทึกไว้
2. สิ่ง que เรียนรู้ สิ่งที่มนุษย์เรียนรู้คือ ความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ โดยเชื่อว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์กับเหตุการณ์หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรมนั้น โดยมนุษย์มีความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือผลกรรมต่าง ๆ ได้ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตน เรียนรู้จากตัวอย่างที่พบเห็น และเรียนรู้จากคำบอกของผู้อื่นภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ทางสังคม
3. กระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) ความสามารถทางปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ นับเป็นส่วนสำคัญในการไตร่ตรอง นึกคิด และประเมินเรื่องราวต่าง ๆ อันนำไปสู่การตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งบทบาทการได้มา (acquisition) การคงไว้ (Retention) และการแสดงออก (Expression) ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลนั้นนับได้ว่าอาศัยกระบวนการทางปัญญาทั้งสิ้น (Bandura 1977 : 170)

ประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์จะถูกเก็บไว้ในสมองในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Form เช่นมโนภาพ (imaginal) และภาษา (Verbal) ซึ่งสามารถเรียกฟื้นขึ้นมาภายหลังได้ เช่น บุคคลเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดกระทำไปแล้วได้รับรางวัลหรือผลทางบวก พฤติกรรมเช่นใดที่กระทำแล้วได้รับการลงโทษ หรือผลทางลบ จากข้อมูลที่มีอยู่เหล่านี้ทำให้มนุษย์สามารถที่จะมองเห็นวิธีการที่จะทำให้เกิดผลกรรมต่าง ๆ ที่ตนเองปรารถนา และมองเห็นวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงผลกรรมที่ตนไม่ปรารถนาได้

ในสิ่งที่เกี่ยวกับการตัดสินใจทางจริยธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่าการตัดสินใจทางจริยธรรม เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนคิดว่า เกี่ยวข้อง กฎเกณฑ์ที่อาจเข้ามา เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนี้เป็นจำนวนมากเช่น จะต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำว่าเป็นอย่างไร เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ มีสติดีเพียงใด จะต้องคำนึงถึงลักษณะของพฤติกรรม และผลที่เกิดตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวว่าเป็นอย่างไร และต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของการกระทำนั้น ๆ หรือคำนึงถึงความรู้สึกของผู้กระทำคิดว่า ได้รู้สึกสำนึกผิดหรือยัง คำนึงถึงจำนวนบุคคล และประเภทของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ กระทั่งนอกจากการกระทำ และนอกจากนี้ยังจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก กฎเกณฑ์การตัดสินใจเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้เงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม โดยผ่านกระบวนการเสริมแรง (Reinforcement) คือผลจากการที่ได้รับรางวัล หรือได้รับการลงโทษจากผู้อื่นทำให้เกิดการเลือกกระทำ หรือไม่กระทำพฤติกรรม พฤติกรรมใดได้รับผลทางบวก (Positive Reinforcement) ก็จะได้รับยอมรับ ส่วนพฤติกรรมใดที่ให้ผลทางลบ (Negative Reinforcement) พฤติกรรมนั้น ๆ ก็จะถูกปฏิเสธ (Bandura 1977 : 28)

* ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยมีเหตุผลว่าในการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น นอกจากจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเองแล้ว มนุษย์ยังเรียนรู้ได้จากการสังเกต สังเกตจากการประกอบพฤติกรรมของผู้อื่น และผลกรรมที่เกิดกับผู้อื่น การเรียนรู้โดยการสังเกตนี้เรียกว่าตัวแบบ (Model) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการช่วยให้มนุษย์เรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในการประกอบพฤติกรรม และการกำหนดความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ โดยที่มนุษย์ย่อมมีความสามารถในการเลือกกระทำพฤติกรรมหรือไม่กระทำพฤติกรรม เพื่อให้ได้ผลตามที่ตนปรารถนา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยเน้นเกี่ยวกับความรู้สึก

หรือปฏิภิกิริยาจริยธรรมอันเป็นองค์ประกอบทางอารมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยมีความเชื่อว่า ความรู้สึกหรือปฏิภิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีส่วนในการทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม หากได้ทราบถึง ความรู้สึกหรือปฏิภิกิริยาของบุคคลแล้วก็ย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะ ทำนายพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ได้ในอนาคต การศึกษาในแนวนี้จึงน่าจะบอกให้ทราบถึง แนวโน้มของพฤติกรรมทางจริยธรรมได้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิภิกิริยาทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง

การเมืองนั้นนับได้ว่าเป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการปกครองเป็นสำคัญ (จรรยา สุภาพ 2514 : 3) มนุษย์สิ่งสิ่งอาลจำแนกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ผู้ปกครองได้แก่ นักการเมือง และผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองได้แก่ประชาชน (กระมล ทองธรรมชาติ 2515 : 105-120) ผู้ปกครองมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องทำการปกครองให้ประชาชนและประเทศชาติ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการนั้นคือความเป็นเอกราชของประเทศ ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อย ความสุขสมบูรณ์ของประชาชนโดยทั่วหน้า ด้วยการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ประสาน ประโยชน์เพื่อความสงบสุข สวัสดิ์ติภาพ และความคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม ในการอยู่ร่วมกัน ของบุคคลทั้งสองฝ่าย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่สำคัญคือจริยธรรม

วิสุทธิ โพรเทแทน (2524 : 21-24) ได้กล่าวถึงจริยธรรมของผู้ปกครองที่พึงประสงค์ นั้นควรมี 6 ประการคือ

1. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้อง
2. การมีศีลธรรมประจำใจ
3. การมีความรับผิดชอบ
4. การเคารพกติกาของสังคม กติกาที่สำคัญที่สุดของทุกสังคมก็คือกฎหมายบ้านเมือง
5. การมีความยุติธรรม โดยปกติเป็นเรื่องของการเปรียบเทียบ ถึงการได้เปรียบ

เสียเปรียบในหมู่ชนของการตัดสินรทพยาบาลของสังคม

6. การมีความซื่อสัตย์สุจริตที่สำคัญคือ การไม่คดโกง จ้อราษฎร์บังหลวงหรือคอร์รัปชัน หรือการทำการโดยเจตนา หรือโดยประมาทเลินเล่อใด ๆ ที่มุ่งส่งเสริมการจ้อราษฎร์บังหลวง โดยผู้อื่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (อ้างถึงใน ส้มชาย พุ่มสะอาด 2526 : 41) ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคุณธรรม 4 ประการแก่ผู้ปกครองและประชาชนชาวไทยให้ประพฤติปฏิบัติไว้ดังนี้คือ

"การรักษาอิสรภาพ และความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็นกรณียกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากจะต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริตธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนต้องขวนขวายสร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน"

คุณธรรมที่ทุกคนควรจะได้ศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ

ประการแรกคือการรักษาความซื่อ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัจธรรมดีนั้น

ประการที่สาม คือการอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงละเมิดสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือการรู้จักละวาง ความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการนี้ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกัน แล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปให้ได้ดังประสงค์

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับข้าราชการในการปกครองไว้อีก เช่น
 ธีรญา ทรงเสรีย์ (2525 : 41) ได้กล่าวถึงคุณธรรมที่ข้าราชการพึงมีได้แก่

1. ธีร โอดตังปะปะ คือธรรมคุ้มครองโลก

1.1 ธีร หมายถึงความละอายใจ หรือละอายต่อบาป ละอายใจที่จะประพฤติดิด
 ในหน้าที่ของตนไม่ว่ากรณีใด

1.2 โอดตังปะปะ หมายถึงความกลัวบาป หรือความเกรงบาป รู้ว่าเมื่อตนกระทำ
 ผิดในหน้าที่แล้ว จะได้รับผลแห่งการทำผิดนั้นอย่างไร

2. ชันติ โลรัจละ คือธรรมทำให้งาม

2.1 ชันติ คือความอดทน อดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของ
 ตนบรรลุเป้าหมายด้วยความสำเร็จ

2.2 โลรัจละ หมายถึงความอดกลั้น คือแม้ว่าจะมีสิ่งใดมากระทบใจให้เกิดอารมณ์
 หรือความรู้สึกอันไม่น่าพึงพอใจ ต้องมีความอดกลั้นต่อสิ่งเหล่านั้นเพื่อจะได้มีกำลังใจที่จะทำงาน หรือ
 ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้

3. อิทธิบาทสี่ คือธรรมซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ
 จิตตะ และวิมังสา

3.1 ฉันทะ คือความพอใจ ในหน้าที่การงานของตน มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติ
 หน้าที่ตามความรับผิดชอบ

3.2 วิริยะ คือความเพียร หมั่นประกอบกิจการงานในหน้าที่ของตน โดยไม่ย่อท้อ
 ต่อความยากลำบาก

3.3 จิตตะ คือความเอาใจใส่ ดูแลการทำงานอย่างใกล้ชิด มีความรับผิดชอบ
 ต่อหน้าที่ราชการ

3.4 วิมังสา คือความพิจารณาไตร่ตรองกิจการงานในหน้าที่ของตนอย่างละเอียด
 รอบคอบไม่ปล่อยให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้

4. พรหมวิหารสี่ คือธรรมของผู้ใหญ่ หรือผู้มีหน้าที่ปกครอง คนได้แก่ เมตตา กรุณา
 มุทิตา และอุเบกขา

4.1 เมตตา คือความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นได้สุข มีความสงสาร เห็นใจผู้อื่น

4.2 กรุณา คือความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ด้วยการช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น ให้พ้นจากความเดือดร้อน

4.3 มุทิตา คือความมีจิตใจยินดี ในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ของผู้อื่น โดยปราศจากความอิจฉาริษยาใด ๆ

4.4 อุเบกขา คือความวางเฉยอยู่ มีใจเป็นกลางไม่อ่อนไหวในอารมณ์ทั้งปวง

จากเอกสารที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจพอสรุปได้ว่าจริยธรรมในทางการเมืองที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรมเสมอภาค ความเมตตา กรุณา และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ทางการเมือง

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมอันสูงส่ง ที่ผู้ประพฤติปฏิบัติยอมกระทำได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น เพราะเป็นความสมัครใจที่จะกระทำโดยไม่มีใครบังคับ แต่เป็นเพราะการเล็งเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งเป็นมโนสำนึกมานานแล้ว ความซื่อสัตย์ของข้าราชการที่ดี ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น หากข้าราชการยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ย่อมจะไม่อาจเป็นทาสของการทุจริต ประพฤติมิชอบ และกตัญญูเหิง เบียดเบียนประชาชน กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นอันขาด (หิรัญ ทรงเสรี 2525 : 27-33)

ทวี บุญเขต (2516 : 55) ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์สุจริตพอสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตนั้นแยกออกได้เป็น 3 ประการคือ

1. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง
2. ซื่อสัตย์ต่องานที่ตนทำ
3. ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง

ความซื่อสัตย์ต่อตนเองนั้นมีความสำคัญกว่าอะไรทั้งหมด นับเป็นยอดของความซื่อสัตย์เพราะเกี่ยวกับจิตใจ หรือ หิริ โอตตบปะ คือละอายต่อตัวของตัวเอง ไม่กล้าที่จะกระทำผิดอันใดชื่อว่าไม่สุจริต แม้ว่าการกระทำนั้น ๆ จะไม่มีใครรู้เห็นก็ตาม

ความซื่อสัตย์ต่องานที่ตนทำ ได้แก่ความซื่อตรงเที่ยงธรรม ไม่เอาเปรียบโดยแสวงหาประโยชน์ใส่ตนในทางที่ไม่ชอบ อาจนำความเสียหายให้แก่งานในหน้าที่ที่ตนทำอยู่

ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง นับเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งของเพื่อนที่ดี คำว่าซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูงนั้นไม่ได้หมายความว่าไม่ทรยศ หรือไม่โกง หรือเอาเปรียบเพื่อนเท่านั้น แต่ต้องมีความรัก ความหวังดี ความไม่ลำเอียง และมีความซื่อตรงต่อกันอีกด้วย

นอกจากเอกสารที่กล่าวถึงความซื่อสัตย์แล้ว ยังมีงานวิจัยที่น่าสนใจคือ วิชิต ประสพปลื้ม (2519 : 62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความล้มเหลวทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 195 คน เป็นชาย 117 คน หญิง 78 คน โดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่านักเรียนจำนวนร้อยละ 78.97 เห็นว่าผู้แทนราษฎรคือผู้รับใช้ประชาชน ร้อยละ 87.18 เห็นว่าชาติจะก้าวหน้าถ้าประชาชนมีระเบียบวินัย ร้อยละ 85.63 เห็นว่าผู้ใดเป็นผู้ก่อความไม่สงบต่อบ้านเมืองจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย และนักเรียนร้อยละ 82.05 เห็นด้วยกับข้อที่ว่า ข้าราชการจะต้องรับใช้ประชาชนมิใช่เป็นนายประชาชน

โสภา สะอาด (2519 : 29) ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ ในกรุงเทพมหานคร" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 450 คน ชาย 225 คน หญิง 225 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาผู้ใหญ่จำนวนร้อยละ 47.55 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีถูกต้องในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต เกสียดชังการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในข้อคำถามที่ว่า "ถ้าท่านเป็นข้าราชการ และมีพ่อค้าให้สินจ้างรางวัล เพื่อให้ใช้อำนาจหน้าที่ของท่านอำนวยความสะดวกให้แก่เขาท่านจะทำอย่างไร" และนอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยที่คล้ายคลึงกันคือผลการวิจัยของ จิรัชสิทธิ์ สฤตตสิขณ์ (2520 : 45) ที่ได้ทำการค้นคว้าวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ และใช้คำถามข้อกระทงคล้ายกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 300 คน ชาย 150 คน หญิง 150 คน จากโรงเรียนอาชีวศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าจำนวนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ความซื่อสัตย์สุจริต เกสียดชังการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ถูกต้อง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 47.66

นอกจากนี้ยังมีผู้ทำการวิจัยในลุ่มที่เกี่ยวกับความเชื่อสัจยทางกร เมืองคือ กนหันร์ นาคะตะ (2520 : 403) โดยทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทย ที่มีต่อการคอร์รัปชั่น ในราชการไทย" โดยมุ่งเน้นความคิดเห็นของข้าราชการและประชาชนเกี่ยวกับแนวความคิดทั่ว ๆ ไปของการคอร์รัปชั่น รวมทั้งผลเสียหายของการกระทำดังกล่าว และแนวทางในการแก้ไขปัญหา การคอร์รัปชั่นในราชการไทย โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เคยมารับการฝึกอบรมที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จากระดับหัวหน้าแผนก จนถึงระดับอธิบดี รวมทั้งข้าราชการกรมสรรพากรจำนวน 299 คน และประชาชนที่เป็นหัวหน้า ครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครอีก 138 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 437 คน วิธีการ ศึกษาใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.1 มีความเห็นว่าการรับของล่มนาคุณจากผู้อื่นที่ตนให้ประโยชน์จากการทำหน้าที่ปกติ เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 64.9 เห็นว่าการรับค่าน้ำร้อนน้ำชาหรือการหยอดน้ำขัน เพื่อให้บริการเร็ว เป็นพิเศษ ถือว่าเป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 59.4 เห็นว่าการนำเอารถหลวง ไปใช้ธุระส่วนตัว เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 77.9 เห็นว่าการแอบอ้างเอา ประโยชน์จากราชการ จากการปฏิบัติหน้าที่โดยปกติของข้าราชการผู้นั้น เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 82.9 คิดว่าการนำประโยชน์ของทางราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 90.9 เห็นว่าการทุจริตต่อหน้าที่หรือการแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 60.0 คิดว่าการที่ข้าราชการหรือบุคคลในครอบครัวเป็นเจ้าของ เป็นกรรมการ หรือมีหุ้นในบริษัทธุรกิจ เอกชนที่พอจะอาศัยอิทธิพลทางราชการให้ประโยชน์แก่กิจการนั้นได้ เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 71.1 คิดว่าการช่วยพวกพ้องในการล่อบบรรลุ พิจารณา ความดีความชอบ และแต่งตั้งโยกย้ายโดยมิชอบ เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ ร้อยละ 74.8 คิดว่าการรับเปอร์เซ็นต์หรือค่าคอมมิชชั่นจากการจัดซื้อ หรือจัดประมูลในนามของทางราชการ เป็นการคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ และร้อยละ 70.8 ของข้าราชการและประชาชนยังมีความ คิดว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐระรวยผิดปกติ และไม่สามารรถแสดงได้ว่าระรวยขึ้นในทางที่ชอบ เป็น การคอร์รัปชั่นที่ควรได้รับการลงโทษ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมและความเสมอภาคทางการเมือง

อุทัย ศิริธิต (2518 : 60-61) ได้กล่าวถึงความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือความยุติธรรมทางกฎหมาย (Positive or Legal Justice) และความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) ความยุติธรรมตามกฎหมายนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการให้แก่ประชาชน และเมื่อมีการละเมิดกฎหมายขึ้น ประชาชนจะต้องมาร้องขอให้รัฐกระทำ หรือมอบให้แก่เขาในสิ่งที่เขาพึงได้ตามกฎหมาย คือความยุติธรรมตามกฎหมายนั่นเอง แยกได้เป็นสองลักษณะคือ

1. ขอร้องให้รัฐใช้อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามสิ่งพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย หรือเรียกว่า "สิทธิ"
 2. ขอร้องให้รัฐใช้อำนาจลงโทษ ซึ่งอาจจะเป็นโทษทางอาญา หรือโทษทางแพ่ง
- ส่วนความยุติธรรมตามธรรมชาตินั้น ได้แก่ความยุติธรรมที่เกิดจากสามัญสำนึกของบุคคลไม่มีหลักเกณฑ์อันแน่นอน เพราะขึ้นอยู่กับมาตรฐานของคุณธรรม และจริยธรรมของมนุษย์ เป็นสำคัญ เป็นความยุติธรรมที่ไม่อาจใช้บังคับได้ ฉะนั้นในการปกครองประเทศ จึงต้องมีกฎหมายซึ่งรัฐบัญญัติขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคม

จรูญ ลุ่มภาพ (2519 : 8-9) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคไว้หลายประการดังนี้คือ

1. ความเท่าเทียมทางการเมือง หมายถึงโอกาสที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในทางการปกครองประเทศโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ความหมายโดยแคบก็คือ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ที่ถือว่าแต่ละคนออกเสียงได้หนึ่ง เสียงนั่นเอง
2. ความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิของพลเมือง เช่นสิทธิในการที่จะได้รับหลักประกันในเรื่องที่อยู่อาศัย โอกาสที่จะได้รับการศึกษาอบรม โอกาสที่จะได้รับบริการจากหน่วยงานสาธารณะ เช่น ราชการ โอกาสที่จะเข้ารับราชการ เป็นต้น
3. ความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย คือบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน

4. อยู่ในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความเสมอภาคเหมือนกัน

5. ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ต้องการให้มนุษย์ยอมรับในความเป็น "คน" ของบุคคลอื่น ไม่ต้องการให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยาม

ชัยอนันต์ สุ่มทรวาณิช (2519 : 9) ได้กล่าวถึงความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคว่า ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคนี้ ไม่ได้หมายถึงความเท่าเทียมกันทางสติปัญญา หรือทางกายภาพ แต่เป็นความเสมอภาคทางกฎหมายและทางการเมือง คนทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ควรมีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และโอกาสต่าง ๆ ที่จะใช้ชีวิตในสังคมอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ก่าเผ่าพันธุ์ เพศ หรือฐานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ความเสมอภาคนี้หมายถึงการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษา การทำงานที่เท่าเทียมกันด้วย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ควรกล่าวถึงเช่น สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ (2518 : 25-26) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า เกี่ยวกับบทบาทของสตรี ในด้านเศรษฐกิจและการเมือง" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 298 คน โดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 69.1 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า สตรีสามารถเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายและการเมือง ได้ดีเท่าบุรุษ ร้อยละ 63.94 เห็นด้วยกับการที่สตรีควรมีส่วนร่วมในทางการเมืองเท่าเทียมบุรุษ ในทุกกรณี ร้อยละ 84.79 ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า สตรีควรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ควร มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ร้อยละ 80.56 ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า สตรีไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายทางการเมือง ซึ่งผลการวิจัยที่กล่าวมาอาจพอสรุปได้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 มีความเห็นว่าทั้งบุรุษและสตรีควรได้รับความเท่าเทียมกันในทางการเมือง

พลศักดิ์ จิระโกกรศิริ (2520 : 102, 105, 106) ได้ทำการค้นคว้าวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร" โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 419 คน ใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่าครูจำนวนร้อยละ 65.4 เห็นด้วยกับการที่บุคคลที่เกิดในตระกูลสูงย่อมมีศักดิ์ศรีเหนือกว่าบุคคลธรรมดา ครูร้อยละ 81.4 ไม่เห็นด้วยกับที่ว่า

ผู้แทนราษฎรมีสิทธิเหนือกว่าราษฎร เพราะเป็นผู้แทนของปวงชน ครุ ร้อยละ 69 ไม่เห็นด้วยกับ
ที่ว่า ส.ส.ชายมักมีความสามารถเหนือกว่า ส.ส.หญิง และร้อยละ 64.6 ไม่เห็นด้วยกับที่ว่า
สิทธิของหญิงและชายควรแตกต่างกัน เพราะหญิงกับชายมีความแตกต่างกันในทางธรรมชาติอยู่แล้ว
แต่ร้อยละ 81.8 เห็นด้วยกับการที่บุคคลใดได้รับเลือกตั้งให้เป็น ส.ส.บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิพิเศษเหนือ
บุคคลทั่วไป

สมบัติ ธารังธวังศ์ (2521 : 114) ได้ศึกษารวิจัยเรื่อง "ขั้นตอนธรรมทางการเมือง
ของผู้นำกลุ่มเกษตรกรในภาคกลาง" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 304 คน โดย
การวิจัยเอกสารและแบบสอบถามชนิดเห็นด้วยไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกร
ร้อยละ 63.16 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่เจ้านายย่อมมีสิทธิพิเศษเหนือ
ชาวบ้านทั่วไป และร้อยละ 53.29 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า การที่คนเกิดในตระกูลเจ้านาย ย่อมมี
ศักดิ์ศรีเหนือกว่าคนเกิดในตระกูลชาวบ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 54.61 ของผู้นำเกษตรกร
ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า ความสำคัญของคนเรานั้นย่อมขึ้นอยู่กับความมั่งมี ความมีหน้ามีตาและการมี
ตำแหน่งใหญ่โตมากกว่าขึ้นอยู่กับการที่เราเกิดมาเป็นคน

วรภาส รุจิโรจน์ (2522 : 68, 72) ได้ศึกษารวิจัยเรื่อง "ทัศนคติทางการเมือง
ของกรรมกร : ศึกษาเฉพาะกรณีสหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในกรุงเทพมหานคร"
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 443 คน ใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการ
วิจัยพบว่า กรรมกรร้อยละ 54.17 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า ในสังคมไทยเราควรให้ความสำคัญและ
ยกย่องผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าคนธรรมดา ร้อยละ 69.52 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า เราควรให้เกียรติคน
ที่เกิดในตระกูลสูงกว่าคนธรรมดา ร้อยละ 51.47 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า โดยธรรมชาติแล้ว เพศ
หญิงอ่อนแอกว่าเพศชาย ดังนั้นเพศหญิงจึงไม่ควรมีสิทธิเท่าเทียมเพศชายทุกอย่าง ร้อยละ 56.66
ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า สตรีมีความสามารถน้อยกว่าชาย ดังนั้นจึงไม่ควรให้สตรีดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี แต่ร้อยละ 43.34 มีความเห็นด้วยกับข้อที่ว่า ชายเป็นช้างเท้าหน้าหญิงเป็นช้าง
เท้าหลัง มีเพียงร้อยละ 39.15 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว

เหม ทงชัย (2523 : 233-248) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติเชิงเสมอภาคของเยาวชนเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร" ได้ศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน โดยใช้แบบสอบถามชนิดปลายเปิด พบว่าเยาวชนจำนวนร้อยละ 49.8 รู้สึกสบายใจเมื่อได้ให้สิทธิและโอกาสแก่ผู้อื่นเท่า ๆ กัน ร้อยละ 57.09 รู้สึกสบายใจเมื่อได้ทำเพื่อส่วนรวม ร้อยละ 64.75 รู้สึกสบายใจเมื่อได้แสดงความโอบอ้อมอารี ร้อยละ 93.64 รู้สึกสบายใจเมื่อได้เคารพในสิทธิของผู้อื่น ร้อยละ 60.92 รู้สึกสบายใจเมื่อได้กระทำการสิ่งใดด้วยความสัตย์ ร้อยละ 64.36 รู้สึกสบายใจเมื่อไม่ได้เอาเปรียบผู้อื่น ร้อยละ 63.98 จะรู้สึกสบายใจเมื่อได้แสดงการประณิประนอม ร้อยละ 62.07 รู้สึกสบายใจเมื่อได้กระทำการสิ่งใดด้วยความเที่ยงธรรม และร้อยละ 45.60 จะรู้สึกสบายใจเมื่อได้ช่วยเหลือคนอื่นที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม

งานวิจัยเกี่ยวกับเมตตากฎาทางการเมือง

ความเมตตากฎาในทางการเมืองนั้น แบ่งได้หลายพฤติกรรม เช่น การจัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส การปกครองด้วยความรุนแรง และการลดหย่อนและอภิโยทเป็นต้น

สมบัติ ธารงษ์วงศ์ (2521 : 138-151) ซึ่งเคยกล่าวถึงมาแล้ว พบว่าผู้นำกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 49.2 มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อที่ว่า "ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์นั้น เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศชาติอย่างร้ายแรงสมควรให้ทหารปราบปรามอย่างเด็ดขาด โดยไม่ปล่อยโอกาสให้กลับใจมอบตัวต่อทางราชการต่อไป" ร้อยละ 59.87 เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อที่ว่า "โจรผู้ร้ายที่ทำการปล้นสี่ หรือห้า ช่มชืดชาวบ้าน ควรจะลงโทษประหารชีวิตด้วยมาตรา 21 ทุกคน" ร้อยละ 61.18 เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าประเทศไทยควรปกครองด้วยระบบทหาร" ร้อยละ 65.78 เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "รัฐบาลทหารเท่านั้นจะปราบคอมมิวนิสต์ให้หมดไปจากแผ่นดินไทยได้ เพราะทหารเป็นผู้มีความเข้มแข็งและเสียสละ และร้อยละ 46.71 เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "หากหนังสือพิมพ์ลงข่าวขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลควรปิดหนังสือพิมพ์นั้นเสีย เพราะถ้าปล่อยไว้จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐบาลได้" นอกจากนี้ วรภาส รุจิโรจน์ (2522 : 64) ซึ่งเคยกล่าวถึงแล้วยังพบว่าจำนวนกรรมการมีร้อยละ 63.41 ที่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "ในสภาพสังคมปัจจุบัน ประเทศไทยจำเป็นต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง และเด็ดขาดเหมือนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะ

จะทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อยและสามารถพัฒนาประเทศได้รวดเร็ว" และร้อยละ 46.40 มีความเห็นด้วยกับข้อที่ว่า "เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจึงควรให้ทหารทั่วการศึกษาการปกครองประเทศเพื่อจะได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว" แต่มีกรรมกรร้อยละ 42.21 ที่มีความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว

พลศักดิ์ ชิริโกศิริ (2520 : 105, 120) ซึ่งได้เคยกล่าวถึงมาแล้วพบว่าในข้อที่ว่า "การประชุมประท้วงรัฐบาลหรือกฎหมาย และก่อให้เกิดความวุ่นวายปั่นป่วนในประเทศซึ่งสมควรจะจัดการปราบปรามพวกชุมนุมประท้วงอย่างเด็ดขาด" ครุสจำนวนร้อยละ 32 เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว ส่วนอีกร้อยละ 28.4 ไม่เห็นด้วย ในข้อที่ว่า "ปัจจุบันนี้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มีผู้ชุมนุมมากสมควรให้ทหารเข้าปราบปรามอย่างเด็ดขาด โดยไม่ปล่อยให้โอกาสให้กลับใจมาขอตัวต่อทางราชการอีกต่อไป" พบว่าครุร้อยละ 41.5 ไม่เห็นด้วย ในข้อที่ว่า "โจรผู้ร้ายที่มีอันตรายต่อสังคมมาก สมควรถูกลงโทษประหารชีวิตสถานเดียว" พบว่าครุร้อยละ 43.9 ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว ส่วนในข้อที่ว่า "การประชุมประท้วงของกลุ่มพลังต่าง ๆ ต้องใช้ตำรวจหน่วยคอมมานโดเข้าทำการปราบปราม เพื่อเป็นตัวอย่างไม่ให้มีการชุมนุมประท้วงอีกต่อไป" ปรากฏว่ามีครุร้อยละ 42.2 ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว

วิจิต นวลแก้ว (2521 : 69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี" ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 439 คน ชาย 172 คน หญิง 267 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่า ครูเห็นด้วยเป็นอย่างมากกับการใช้อำนาจเด็ดขาดเข้มงวดรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความหวุ่นกลัวแก่ผู้ที่จะทำผิด และมีความต้องการให้ลงโทษผู้กระทำความผิดบางชนิดอย่างหนักในทันที โดยไม่ผ่านกระบวนการของกฎหมาย เช่นการให้ประหารชีวิต หรือจำคุกโดยไม่ชักช้า เพราะไม่มีความเชื่อถือ ศรัทธาวิธีการตามกฎหมาย เพราะคิดว่าหย่อนประสิทธิภาพล่าช้าไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างจริงจัง ดังนั้นวิธีการที่ดีและได้ผลก็คือมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้อย่างเต็มที่

งานวิจัยเกี่ยวกับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

สมปติ ธารงรัฐวงศ์ (2521 : 118-119) ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วพบว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรร้อยละ 77.3 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "ถ้าท่านเห็นขโมยชิ้นบ้านอื่น ท่านควรนั่งเสีย เพราะถ้าท่านแจ้งตำรวจขโมยอาจจะทำร้ายท่านในภายหลัง" ร้อยละ 69.99 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองนั้นควรเป็นหน้าที่ของ คนมั่งมี เพราะคนจนต้องหาเข้ากินค่าไม่มีเวลาที่จะช่วยเหลือบ้านเมืองได้" ร้อยละ 54.93 เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อที่ว่า "ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร ถ้าสมาชิกของท่านไม่ได้รับความเป็นธรรม ควรเข้าช่วยเหลือทันที" และร้อยละ 65.79 มีความรู้สึกเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อที่ว่า "ผู้ขายทุกคนต้องเกะกะทหาร เพื่อปกป้องแผ่นดินของเรา"

วรภาส รุจิโกชน์ (2522 : 82) ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วพบอีกว่า กรรมการจำนวนร้อยละ 72.06 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "ถ้าท่านเห็นนักล้วงกระเป๋าล้วงกระเป๋าคนอื่นในรถเมล์ ท่านควรนั่งเฉยเสียเพราะมิใช่ธุระของท่าน มิฉะนั้นท่านอาจจะถูกทำร้ายโดยนักล้วงกระเป๋าได้"

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมคือ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 63-64) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ให้ความสำคัญแก่ค่านิยมในด้านนี้ว่า เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการได้มีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม การช่วยเหลือ กู้ถูลญาติ ความสามัคคีปรองดองร่วมมือกัน ความยุติธรรม และความเสมอภาค ความกล้าแสดงออกและต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ การพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ และสังคมส่วนรวม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 3000 คน ซึ่งมีสถานภาพเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาปีที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินต่อตนเองและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อกระทงที่เกี่ยวกับค่านิยมจำนวน 90 ข้อ และให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความสำคัญแต่ละข้อตามน้ำหนักจากน้อยที่สุดถึงมากที่สุดเท่าที่เดียว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ตัวประกอบเพื่อจำแนกลักษณะค่านิยม โดยใช้วิธี Principle Factor with Interaction และใช้ Varimax Rotation ในการ

หมุนแกนน้ำหนักตัวประกอบ (Factor Loading) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ได้ค่านิยม 9 ลักษณะ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญแก่ค่านิยม การช่วยเหลือผู้อื่น และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นอันดับ 2 รองจากความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบ และอนุรักษนิยม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองด้านอื่น ๆ

ชโลม ไบเจริณ (2520 : 105-106) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบท" โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าผู้นำเยาวชนชนบท มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบการเมือง หรือสถาบันโดยทั่วไป ตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ กฎหมายหรือนโยบายของประเทศตลอดจนฐานะ และบทบาทของตนเองหรือไม่เพียงใด ผลการวิจัยพบว่าผู้นำเยาวชนร้อยละ 89.44 ยืนยันว่าจะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และมีถึงร้อยละ 89.44 คิดว่าจะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรถ้าเขามีสิทธิเลือกตั้ง และผู้นำเยาวชนเห็นว่าถ้าพวกเขาไม่พอใจนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของรัฐบาลหรือของศูนย์ฝึกอบรม โดยเห็นว่าสิ่งดังกล่าวไม่เหมาะสม ไม่ยุติธรรม พวกเขาส่วนใหญ่คือร้อยละ 82 จะคัดค้าน และแสดงปฏิกิริยาบางอย่าง และจำนวนร้อยละ 66.67 บอกว่าจะคัดค้านอย่างแน่นอนต่อสิ่งที่ไม่เหมาะสม หรือไม่ยุติธรรมเหล่านั้น และสัมพันธ์ ธีรารัตนวงศ์ (2521 : 114, 118) ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 76.64 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนทุกคนไม่จำเป็นต้องไปออกเสียงเลือกตั้ง เพราะจะทำให้เสียเวลาทำมาหากิน" และร้อยละ 49.87 ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่า "ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ว่าประชาชนไม่ควรแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาล"

งานวิจัยที่เกี่ยวกับตัวแปรเพศ

มงคล พรหมพัฒน์ (2519 : 90) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อการปกครองประเทศ" ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 240 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง มีความคิดเห็นต่อการปกครองประเทศในด้านต่าง ๆ

ในจำนวน 9 เรื่อง มีความเห็นแตกต่างกัน 6 เรื่องดังนี้คือ ความสนใจต่อการปกครองประเทศ
 ความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ ความคิดเห็นต่อผู้แทนราษฎร ความคิดเห็นต่อการโตมาซึ่งนายกรัฐมนตรี
 และรัฐมนตรี ความคิดเห็นต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
 การปกครองส่วนภูมิภาค ส่วนเรื่องนี้นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
 มี 3 เรื่องดังนี้คือ ความคิดเห็นต่อรัฐสภา ความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารประเทศ และความ
 คิดเห็นต่อพรรคการเมือง แต่โดยส่วนรวมแล้ว เพศ นับว่ามีส่วนทำให้ความคิดเห็นต่อการปกครอง
 ในด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน

ชลอ ใบเจริญ (2520 : 168) ซึ่งได้เคยกล่าวถึงแล้วข้างพบว่า ในเรื่องการแสดง
 ความต้องการหรือความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีบทบาททางการเมืองโดยตรง เยาวชน
 เพศชายร้อยละ 74.49 แสดงความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการปกครอง
 ระดับท้องถิ่นส่วนเยาวชนหญิงมีความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเพียงร้อยละ 69.91
 สำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือบทบาททางการเมืองโดยตรงในระดับชาติ ก็ปรากฏว่ามีผู้นำ
 เยาวชนชายมากกว่า เยาวชนหญิงที่แสดงความต้องการ เช่นนั้นคือร้อยละ 55.06 กับร้อยละ
 43.13 ตามลำดับ

สุพัตรา คล้ายคุ่ม (2520 : 63-70) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็น
 ของครูสังคมนศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย" มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน
 การวิจัยจำนวน 232 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใช้
 แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมนศึกษาต่อการมี
 ส่วนร่วมทางการเมืองในหัวข้อต่าง ๆ กันนั้น เพศของครูสังคมนศึกษามีอิทธิพลต่อความคิดเห็น
 ดังกล่าว คือครูส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในเกณฑ์มากกว่า การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น
 ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ และเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมทาง
 การเมืองจะต้องมีการจำกัดการปฏิบัติตนไว้ตามสมควร และการเลือกตั้ง เป็นอีกวิธีหนึ่งแสดงถึงการ
 มีส่วนร่วมทางการเมือง และเห็นด้วยอย่างมากกับการควบคุมบางประการของรัฐบาลสามารถแก้ไข
 ปัญหาได้ดีกว่าจะให้เสรีภาพเกินขอบเขต และการเลือกตั้งที่ถูกต้อง เลือกพรรคการเมืองมากกว่า
 ตัวบุคคล

ปรีชา ตงมณี (2521 : 76-81) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของครูประถมศึกษา
 ศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษากรณีครูประถมศึกษาในจังหวัด
 สมุทรสาคร" ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 708 คน ใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย
 พบว่าครูประถมศึกษาชายและหญิงมีทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน เกือบ
 ทุกด้าน คือความสำนึกและความสนใจในเรื่องความรู้สึกอยากเข้าร่วมมือกับรัฐบาลช่วยแก้ไข
 ปัญหาเศรษฐกิจของประชาชน การสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในสังคม และชีวิต
 ทรัพย์สินของประชาชน การสนับสนุนร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ปัญหาการคมนาคม การศึกษา
 และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับรัฐบาลในการแก้
 ปัญหาข้าราชการที่ไม่ซื่อสัตย์ และไม่ตั้งใจปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ความสำนึกในการเข้า
 ร่วมกิจกรรมทางการเมืองตลอดเวลา มีความรู้สึกคับข้องใจเมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม
 รู้สึกไม่สบายใจเมื่อไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และมีแรงดลใจใฝ่ฝันอยากเข้าร่วม
 กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยเหมือนกัน แต่จะมีความสำนึกและความสนใจแตกต่างกันในเรื่อง
 ความสนใจในกิจกรรมทางการเมือง และตัวนักการเมือง เพื่อจะหาโอกาสเข้าไปร่วมแก้ปัญหาทาง
 การเมือง การปกครองให้ดีขึ้น และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา แม้ว่ารัฐบาล
 จะปกครองเข้มแข็งปานใดก็ตาม

นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการมองเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และระบบพรรค
 การเมืองในระบอบประชาธิปไตย การไม่ยึดตัวบุคคลในการเลือกตั้ง การมองเห็นความสำคัญ
 ของยศตำแหน่งสูง ๆ มีอิทธิพลและมีฐานะร่ำรวยในการเลือกตั้ง การมองเห็นความสำคัญของ
 พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมองเห็นความสำคัญที่ให้นักการเมืองสังกัดพรรคการเมือง
 ในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่ในเรื่องการยึดมั่นในพรรคการเมืองดี มีนโยบายดี
 และนิยมเลือกผู้แทนราษฎรทั้งพรรคนั้น มองเห็นความสำคัญไม่แตกต่างกัน

สุนทร โคมิน และสนิท สัมครการ (2522 : 86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและ
 ระบบค่านิยมไทย" โดยให้ความหมายของค่านิยมในการวิจัยครั้งนี้ว่า หมายถึงความเชื่ออย่าง
 หนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวร เชื่อว่าวิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้น เป็นสิ่งที่
 ตนเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สัมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติ หรือเป้าหมายชีวิตอย่าง

อื่น ค่านิยมนี้ได้จำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือลักษณะหนึ่งเป็นค่านิยมที่แสดงวัตถุประสงค์สำคัญในชีวิตของบุคคลแต่ละคน หรือเรียกว่าเป็นค่านิยมจุดหมายปลายทาง กับอีกลักษณะหนึ่งซึ่งเป็นค่านิยมที่เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมาย เรียกว่าค่านิยมวิธีปฏิบัติ ค่านิยมทั้งสองลักษณะมีค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ด้วย คือค่านิยมด้านความเลื่อมภาคอยู่ในค่านิยมจุดหมายปลายทาง และด้านความเชื่อสัตย์ ความมีน้ำใจเมตตา การให้อภัย และการอ่อนน้อมเชื่อฟัง อยู่ในค่านิยมวิธีปฏิบัติ ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยครั้งนี้ได้เปรียบเทียบค่านิยมระหว่างเพศชายและเพศหญิง จำนวน 1951 คน และ 878 คนตามลำดับ โดยการให้จัดลำดับความสำคัญของพฤติกรรมดังกล่าว ปรากฏว่า เพศชายให้ความสำคัญแก่ความเลื่อมภาค การให้อภัย และการอ่อนน้อมเชื่อฟังสูงกว่า เพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอีก 2 ลักษณะคือความเชื่อสัตย์ และความมีน้ำใจเมตตาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าในการสำรวจความคิดเห็นของเพศชายและเพศหญิงเกี่ยวกับข้อที่ว่า "การใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ ไม่น่าจะขัดข้องตราบไต่ที่ประชาชนไม่เดือดร้อน และได้อยู่อย่างสงบก็พอใจแล้ว" ปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีจำนวนผู้ที่ให้คำสนับสนุนกับข้อความดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 60.3 ต่อ 60.4 ส่วนข้อความที่ว่า "สถานการณ์ของประเทศจะดีขึ้นมากหากไม่มีการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ " ปรากฏว่า เพศหญิงมีความเห็นด้วยมากกว่า เพศชายคิดเป็นจำนวนร้อยละ 70.7 ต่อ 66.4 ส่วนในข้อที่ว่า "การแก้ปัญหาคความยากจนของสังคมไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย" นั้น ปรากฏว่า เพศชายมีความคิดเช่นนั้นมากกว่า เพศหญิงเล็กน้อย คือร้อยละ 26.9 ต่อ 17.7 (สุนทร โคฉิม และสนิท สัมครการ 2522 : 218-234)

นอกจากนี้ สุจริต เพียรชอบ (2525 : 55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนา" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้รวม 3000 คน เป็นชาย 1500 คน และหญิง 1500 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากทุกภาคของประเทศไทย รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่าในด้านจริยธรรมและคุณธรรม เยาวชนชายไทยทุกภาคมีความเห็นด้วยกับคุณลักษณะทางนี้ที่พึงปรารถนาที่สุด เรียงตามลำดับคือ การเป็นผู้รักในความยุติธรรม การเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณคน การเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในการทำความงามความดี การเป็นผู้มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา รู้แพ้ชนะ รู้ภัย และการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง สำหรับคุณลักษณะในด้านนี้ที่พึงปรารถนาให้มีในเยาวชนหญิงนั้น มีตามลำดับ

ดังนั้นคือ การเป็นผู้มีความกตัญญูต่อคน การเป็นผู้มีความรักความยุติธรรม และการเป็นผู้ที่มีความเคารพผู้มีอาวุโส

และประสาร มาลากุล ณ ออยุธยา (2523 : 62-65) ที่ได้เคยกล่าวถึงนั้นพบว่าเพศหญิงมีค่านิยมในด้านความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบ และอนุรักษ์นิยม ซึ่งครอบคลุมถึงความมั่นคงปลอดภัย และความเป็นระเบียบภายในประเทศ การธำรงรักษาระเบียบประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติด้วยนั้นมากกว่าเพศชาย ส่วนค่านิยมในด้านการช่วยเหลือผู้อื่นและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้นไม่พบความแตกต่างกันระหว่างทั้งสองเพศ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นเมือง

สมเจต อารอด (2519 : 53) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครู" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 784 คน และใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยพบว่าภูมิสำเนาของนักศึกษาซึ่งแบ่งเป็นในเขตเมืองและนอกเขตเมือง มีผลทำให้ นักศึกษามีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนอกจากนี้ ลลสินธร กิจจาริการกุล (2522 : 82) ซึ่งได้ทำการศึกษาริวิจัยในหัวข้อที่คล้ายคลึงกันคือ "ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 540 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ผลการวิจัยกลับพบว่า นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตตัวเมืองกับอยู่นอกเขตตัวเมือง มีทัศนคติทางการเมืองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับตัวแปรสถานการณ์ภาพ

ในการศึกษาริวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสถานภาพทางการศึกษาซึ่งได้แก่ สถานภาพของความเป็น นักเรียน ครู และผู้ปกครอง สำหรับงานวิจัยที่ผ่านมาผู้วิจัยยังไม่พบว่าได้มีการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติ ความคิดเห็น หรือทัศนคติทางการเมืองของบุคคลทั้งสามกลุ่มนี้ แต่มีงานวิจัยบางเรื่องที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

สุนทร โคมิน และสนิท สัมครการ (2522 : 106-112) ที่ได้เคยกล่าวถึง ได้ศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่าง ๆ กัน 8 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มประถม 4 และต่ำกว่ากลุ่มประถม 7 กลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มอาชีววะ กลุ่มปริญญาตรี กลุ่มปริญญาโท และกลุ่มปริญญาเอก ผลปรากฏว่า ผู้ที่มีการศึกษาต่ำให้ความสำคัญในด้านการให้อภัยและความอ่อนน้อมเชื่อฟัง และความมีน้ำใจเมตตาสูงกว่าผู้มีการศึกษาสูง ในด้านความซื่อสัตย์นั้นให้ความสำคัญแตกต่างกันน้อย แต่ด้านความเสมอภาคไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อข้อที่ว่า "การใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ ไม่น่าจะขัดข้องตราบืดที่ประชาชนไม่เดือดร้อน และได้อยู่อย่างสงบก็พอใจแล้ว", "การแก้ปัญหาความยากจนของสังคม ไม่จำเป็นต้องคนจนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย" และ "สถานการณ์ของประเทศจะดีขึ้นมากหากไม่มีการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ" นั้นผลปรากฏว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำมีความคิดที่เห็นด้วยมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูง (สุนทร โคมิน และสนิท สัมครการ : 218-234)

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523 : 117) ได้ทำการศึกษาวิสัยเรื่อง "ข่าวลือการเมืองของคนไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้งสิ้น 2181 คน ชาย 1344 คน หญิง 837 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ข่าวลือทางการเมืองของผู้มีระดับการศึกษาต่าง ๆ กัน 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำ คือต่ำกว่าประถม 4 กลุ่มผู้มีระดับการศึกษาปานกลาง คือตั้งแต่ชั้นประถม 5 ถึงระดับอนุปริญญา และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงคือสูงกว่าระดับปริญญาตรีขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีการศึกษาสูง ร้อยละ 73.7 มีความรู้ข่าวลือทางการเมืองในระดับสูง ในขณะที่ผู้มีการศึกษาต่ำ มีความรู้ข่าวลือทางการเมืองในระดับต่ำถึงร้อยละ 65.5 ส่วนผู้มีการศึกษาปานกลางมีความรู้ข่าวลือทางการเมืองในระดับสูง ร้อยละ 28.6 และในระดับต่ำร้อยละ 20.1 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้มีการศึกษาในระดับสูงถึงร้อยละ 50 มีความคิดที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการร่วมเดินขบวนเรียกร้อง ในขณะที่ผู้มีระดับการศึกษาต่ำเพียงร้อยละ 9.1 ที่คิดเช่นนั้น สำหรับผู้ที่มีระดับการศึกษาปานกลางจะร่วมเดินขบวนเรียกร้องร้อยละ 28.6 และในข้อที่จะร้องเรียนด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น คิดเป็นร้อยละของผู้มีระดับการศึกษาสูง, กลาง และต่ำ ร้อยละ 28.6, 18.8 และ 18.2 ตามลำดับ ที่คิดจะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการกระทำดังกล่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวกับตัวแปรอาชีพ

งานวิจัยด้านอาชีพนั้นได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ศึกษาถึงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะที่ศึกษาถึงอาชีพของบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่าง จึงได้อ้างถึงทั้ง 2 ลักษณะนี้

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2520 : 361-380) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการและประชาชนที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ พบว่า อัตราส่วนของข้าราชการมีมากกว่าประชาชนที่เห็นว่าการกระทำต่อไปนี้เป็นการคอร์รัปชันที่สมควรได้รับการลงโทษคือ การรับค่าน้ำร้อนน้ำชา หรือการหยอดน้ำมัน เพื่อให้การบริการ เร็วเป็นพิเศษ การเอารถหลวงไปใช้ ในธุระส่วนตัว การแอบอ้างเอาประโยชน์จากราชการจากการปฏิบัติหน้าที่โดยปกติของข้าราชการ ผู้นั้น การนำเอาประโยชน์ของทางราชการไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว การทุจริตต่อหน้าที่หรือการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การที่ข้าราชการหรือบุคคลในครอบครัวเป็นเจ้าของ เป็นกรรมการ หรือมีหุ้นในบริษัทธุรกิจ เอกชน ที่พอจะอาศัยอิทธิพลทางราชการให้เป็นประโยชน์แก่กิจการนั้นได้ การช่วยพวกพ้องในการลอบบรรลุ พิจารณาความดีความชอบ และแต่งตั้งโยกย้ายโดยมิชอบ การรับเปอร์เซ็นต์หรือค่าคอมมิชชั่นจากการจัดซื้อหรือจัดประมูลในนามของทางราชการ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐารวยผิดปกติ และไม่สามารรถแสดงได้ว่าร่ำรวยขึ้นในทางที่ชอบ ยกเว้นพฤติกรรมที่ข้าราชการรับของสุ่มมาจากบุคคลที่ตนให้ผลประโยชน์ จากการทำหน้าที่โดยปกติ ซึ่งประชาชนเห็นว่าไม่เป็นการคอร์รัปชันที่ควรได้รับการลงโทษมีอัตราส่วนมากกว่าข้าราชการ และนอกจากนี้ข้าราชการยังมีความเห็นว่าการคอร์รัปชันเป็นผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ ต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และต่อการทำงานของข้าราชการ เป็นอัตราส่วนมากกว่าประชาชนที่เห็นในเรื่องเดียวกันนี้อีกด้วย

สุนทร โคมิน และสันติ สัมครการ (2522 : 113) ยังได้เปรียบเทียบถึงค่านิยมของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ กัน 8 อาชีพคือ ชาวนาชาวไร่ กรรมกร การค้าขายเล็กน้อย ลูกจ้างเอกชน ข้างฝีมือ ธุรกิจ นักศึกษา และข้าราชการ ผลการวิจัยพบว่า กรรมกรให้ความสำคัญแก่ความเสมอภาคสูงกว่าทุกกลุ่ม ชาวนาชาวไร่ให้ความสำคัญแก่การอ่อนน้อมถ่อมตน เชื้อฟั่งสูงกว่าทุกกลุ่ม ข้างฝีมือให้ความสำคัญแก่ความมีน้ำใจเมตตาสูงกว่าทุกกลุ่ม กลุ่มค้าขายเล็กน้อยให้ความสำคัญแก่การ

ให้อภัยสูงกว่าทุกกลุ่ม ส่วนค่านิยมความซื่อสัตย์พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่บอกไม่ได้ว่ากลุ่มใดสูงกว่ากลุ่มใด จากการสำรวจความคิดเห็นในข้อที่ว่า "การใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองประเทศไม่น่าจะขัดข้อง ทราบไตที่ประชาชนไม่เดือดร้อน และได้อยู่อย่างสงบก็พอใจแล้ว" ปรากฏว่าชาวนาชาวไร่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุด กลุ่มที่เห็นด้วยน้อยที่สุดได้แก่กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มกรรมกร และในข้อที่ว่า "การแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไม่ว่าเป็นที่คนจนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยก็ปรากฏผลอย่างเดียวกัน ส่วนข้อที่ว่า "สถานการณ์ของประเทศจะดีขึ้นมากหากไม่มีการเดินขบวนเรียกร้องต่าง ๆ" นั้นปรากฏว่ากลุ่มที่เห็นด้วยมากที่สุดได้แก่ กลุ่มค้าขายเล็กน้อย ลูกจ้างเอกชน ชาวนาชาวไร่ และธุรกิจการค้า ส่วนกลุ่มนักศึกษาและกรรมกรนั้นมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยน้อยที่สุด

นอกจากนี้ ประสาร มาลากุล ณ อยุรยา (2523 : 64-65) ยังพบว่า ด้านค่านิยมเกี่ยวกับ "ความมั่นคงปลอดภัยเป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม" ซึ่งได้วิจัยครอบคลุมถึงความมั่นคงปลอดภัย และความเป็นระเบียบภายในประเทศ รวมทั้งการธำรงรักษาระเบียบประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติด้วยนั้น ผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งมีมารดาได้รับการศึกษาระดับต่ำ และประกอบอาชีพระดับ 1 คือเป็นลูกจ้างใช้แรงงาน มีค่านิยมสูงเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบและอนุรักษ์นิยม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งมีมารดาได้รับการศึกษาสูงและมีอาชีพระดับ 4 (ข้าราชการ ผู้บริหาร หรือนักธุรกิจระดับสูง) มีค่านิยมในด้านนี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยังพบอีกว่าระดับการศึกษาและอาชีพของบิดาของกลุ่มตัวอย่างมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในค่านิยม ในด้าน "การช่วยเหลือผู้อื่น และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม" ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งมีบิดาได้รับการศึกษาระดับสูง ทำอาชีพระดับ 2 และมีมารดาได้รับการศึกษาระดับต่ำ มีค่านิยมในด้านนี้สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มที่มีบิดาได้รับการศึกษาระดับกลางผู้ไม่ประกอบอาชีพ และมีมารดาได้รับการศึกษาระดับสูงมีค่านิยมในด้านนี้ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลอื่นในสังคมไทย

2. เพื่อเปรียบเทียบปฏิภนการจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลอื่น โดยแยกศึกษาตามตัวแปรดังต่อไปนี้คือ สถานภาพในโรงเรียน เพศ คำสอน อาชีพหลักของครอบครัว สภาพความเป็นเมือง และภูมิภาค

สมมติฐานในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐานในการวิจัยคือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย อันได้แก่ นักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีปฏิภนการจริยธรรม ต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้อื่น แตกต่างกันไปตามตัวแปรต้นที่ศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้ปกครอง รวม 3000 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เลือกหรือสุ่มได้เป็นตัวแทนจากพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก เชียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ตอนคือ แบบสอบถามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรต้นและมาตรวัดปฏิภนการจริยธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง ที่คณะวิจัยภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันสร้างขึ้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง

3.1.2 คำสอน ได้แก่ พุทธ คริสต์ และอิสลาม

3.1.3 สถานภาพ หมายถึง สภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครอง

3.1.4 อาชีพหลักของครอบครัว หมายถึงอาชีพที่ทำรายได้ส่วนใหญ่ของ

ครอบครัว ได้แก่ รับราชการ ธุรกิจการค้า ลูกจ้างเอกชน และผู้ใช้แรงงาน (ช่างนาข้าวไร้และกรรมกร)

3.1.5 สภาพความเป็นเมือง หมายถึงสภาพความเจริญของท้องที่ แบ่งออกเป็นใจกลางกรุงเทพมหานคร และชานกรุงเทพมหานคร อำเภอเมือง และอำเภอชนบท

3.1.6 ภูมิภาค หมายถึง พื้นที่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่คะแนนที่ได้จากมาตราวัดปฏิภนจริยธรรมของนักเรียน ครูและผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้อื่น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. จริยธรรม (Morality) หมายถึง แนวทางในการตัดสินใจของบุคคลว่า พฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และสมควรประพฤติ ปฏิบัติทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

2. ปฏิภนจริยธรรม (Moral Reaction) หมายถึง การตอบสนองของบุคคล ที่มีต่อพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วมีความรู้สึกในทางบวกหรือลบ ซึ่งอาจนำไปสู่การแสดงออกของ พฤติกรรมโต้ตอบ

3. พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) หมายถึง การกระทำที่ เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการปกครองที่บุคคลหนึ่งกระทำกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งได้แก่พฤติกรรมด้าน ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

3.1 การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด

3.2 การใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์

3.3 การให้สินบน

3.4 การรับสินบน

3.5 การทุจริตในการเลือกตั้ง

3.6 การแจ้งความเท็จ

3.7 การปิดบังผู้กระทำความผิดกฎหมาย

3.8 การให้และการใช้อภิสิทธิ์

3.9 อคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ

- 3.10 การคัดลั้วัดติการแกผู้ด้อยโอกาส
- 3.11 การปกครองด้วยควมรณแรง
- 3.12 การลดหย่อนและการให้อภัยโทษ
- 3.13 การลละสิทธิ เสรีภาพล่นบุคคล
- 3.14 การลละเพื่อล่นรวม
- 3.15 การ เป็นหูเป็นตาใหเจ้าหน้าที่บ้านเมือง
- 3.16 การยอมปฏิบัตตามกฎหมายบ้านเมือง
- 3.17 การต่อต้าน
- 3.18 การมีล่นร่วมทางการเมือง

4. นักเรียน หมายถึงผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2524 ที่ล่นจากโรงเรียนที่เป็นตัวแทนใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร

5. ครู หมายถึงผู้ที่ทำการสอนอยู่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่ล่นจากโรงเรียนที่เป็นตัวแทนในภูมิภาคต่าง ๆ เช่นเดียวกับนักเรียน

6. ผู้ปกครอง หมายถึงบิดามารดา หรือผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูนักเรียนที่เป็นล่นตัวอย่างอยู่ในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ ในการเผยแพร่ทฤษฎี หรือแนวคิดที่เกี่ยวกับปฏิริยาลริธรรมทางการเมือง รวมทั้งผลการวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศให้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

2. ประโยชน์ด้านสังคม ผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจปฏิริยาลริธรรมทางการเมืองของคนในสังคมไทย พร้อมทั้งมองเห็นภาพรวมของคนไทยว่ามีปฏิริยาลริธรรมทางการเมือง ที่มีต่อพฤติกรรมของผู้อื่นสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมปัจจุบันอย่างไร อันจะนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

3. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร นักการศึกษาและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนต่อไป
4. เป็นแนวทางให้นักวิจัยและนักการศึกษาผู้สนใจในจริยธรรมได้ศึกษาตามทฤษฎีที่อ้างอิงต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย